

สิทธิของผู้สูงอายุตามกฎหมาย

ประเทศไทยนับว่าเป็นประเทศหนึ่งที่ตื่นตัวต่อการเข้าสู่สังคมที่มี ?ภาวะประชากรสูงอายุ? โดยเฉพาะในหมู่นักวิชาการ ผู้กำหนดนโยบาย และหน่วยงานที่ดำเนินงานเกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ ศาสตราจารย์ ดร.ปราโมทย์ ประสาทกุล ได้เขียนบทความเกี่ยวกับ ?ภาวะประชากรสูงอายุ? ไว้ในจดหมายข่าวประชากรและการพัฒนาหลายครั้ง รวมทั้งในฉบับนี้ด้วย ซึ่งให้ภาพการที่ประเทศไทยเข้าสู่ภาวะประชากรสูงอายุ ปีนี้ประเทศไทยอยู่ในช่วงต้นของการมี ?ภาวะประชากรสูงอายุ? คือมีประชากรอายุมากกว่า 60 ปี ร้อยละ 10.5 ภายใน 15 - 20 ปี ?ระเบิดผู้สูงวัย? คงได้ทำงานเต็มที่ สังคมไทยจะเต็มไปด้วยผู้สูงอายุ โดยประชากร 5 คน จะมีผู้สูงอายุประมาณ 1 คน คนวัยแรงงาน (อายุ 15-59 ปี) ประมาณ 2-3 คน จะมีภาระต้องดูแลผู้สูงอายุ 1-2 คน ความสามารถในการดูแลผู้สูงวัยจะลดลงจากปัจจุบัน ซึ่งอยู่ที่ร้อยละ 10 ไปอีกครั้งหนึ่ง (เหลือร้อยละ 5) ในอีก 20 ปีข้างหน้า แล้วสังคมไทยได้เตรียมการอะไรบ้าง สำหรับการเข้าสู่สังคมสูงอายุ ?

ภาครัฐก็ได้มีการเตรียมการในหลายด้าน ในบทความนี้จะกล่าวถึงเฉพาะด้านการคุ้มครองสิทธิผู้สูงอายุตามกฎหมาย รัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ได้มีการกำหนดมาตรการเพื่อให้ผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตมีสิทธิได้รับความช่วยเหลือจากรัฐ โดยรัฐบาลได้ให้ความช่วยเหลือในรูปแบบเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพคนชรา ในปี พ.ศ. 2548 ที่ผ่านมา ผู้สูงอายุที่ยากจน พิการและด้อยโอกาส ได้รับการช่วยเหลือสงเคราะห์จากภาครัฐโดยผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 300 บาท/คน/เดือน ในส่วนภูมิภาค จำนวน 527,083 คน กทม. ได้รับ 500 บาท/คน/เดือน จำนวน 1,447 คน รวมเป็นเงินทั้งสิ้นประมาณ 1,900 ล้านบาท (กระทรวงมหาดไทย, 2548) ซึ่งคิดเป็นประมาณ 1 ใน 4 ของจำนวนประชากรสูงอายุที่ยากจน (ผู้สูงอายุที่ยากจนมีประมาณ 1.1 ล้านคน ในปี พ.ศ. 2547) หรือประมาณร้อยละ 7 ของจำนวนประชากรสูงอายุทั้งหมด (ซึ่งมีประมาณ 7 ล้านคน) อย่างไรก็ตาม ยังมีผู้สูงอายุที่ยากจนอีกประมาณ 3 ใน 4 ที่ยังไม่ได้รับสิทธิเงินสงเคราะห์เบี้ยยังชีพ

นอกจากนี้ยังมีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 (มีผลบังคับใช้ 1 มกราคม 2547) ซึ่งมีแนวทางในการเพิ่มสวัสดิการด้านอื่นๆ แก่ผู้สูงอายุ โดยมาตรา 11 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ ได้กำหนดให้ผู้สูงอายุมีสิทธิได้รับการคุ้มครองในด้านต่างๆ 13 ด้าน ได้แก่ 1). ความสะดวกรวดเร็วในการรับบริการทางการแพทย์และสาธารณสุข 2). การศึกษา ศาสนา และข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิต 3). การประกอบอาชีพที่เหมาะสม 4). การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคมและการรวมกลุ่ม 5). การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยในอาคารสถานที่ ยานพาหนะ หรือบริการสาธารณะอื่นๆ 6). การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะ ตามความเหมาะสม 7). การยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ 8). การช่วยเหลือผู้สูงอายุจากการทารุณหรือแสวงหาประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง 9). การให้คำแนะนำปรึกษาดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดี 10). การจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มให้ตามความจำเป็นทั่วถึง และเป็นธรรม 12). การสงเคราะห์การจัดงานศพตามประเพณี 13). การลดหย่อนภาษีเงินได้สำหรับผู้บริจาคให้แก่ ?กองทุนผู้สูงอายุ? (กองทุนนี้มีไว้เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการส่งเสริมสนับสนุนสถานภาพ บทบาท และกิจกรรมของผู้สูงอายุ) และผู้อุปการะเลี้ยงดูบุพการีที่เป็นผู้สูงอายุที่มีรายได้ไม่พอแก่การยังชีพ

ในการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติดังกล่าว สำนักส่งเสริมและพิทักษ์ผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้มีการติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานต่างๆ ทุกปี พบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่ได้มีการดำเนินการออกประกาศกระทรวง และระเบียบ เพื่อรองรับสิทธิของผู้สูงอายุได้แก่

1. กระทรวงสาธารณสุข เรื่องการบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุข ที่จัดไว้ให้โดยให้ความสะดวกรวดเร็วแก่ผู้สูงอายุเป็นกรณีพิเศษ ตามมาตรา 11(1) เช่นจัดให้มีช่องทางพิเศษในโรงพยาบาลของรัฐ มีคลินิกผู้สูงอายุในโรงพยาบาล

ศูนย์ โรงพยาบาลทั่วไป และ โรงพยาบาลชุมชนบางแห่ง นอกจากนี้ยังจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ ทำเว็บไซต์ข้อมูลสุขภาพ ผู้สูงอายุ เป็นต้น

2. กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ เรื่องการพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมของในกิจกรรมทางสังคม การรวมกลุ่มในลักษณะเครือข่ายหรือชุมชนตามมาตรา 11 (4) การอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในบริการสาธารณะอื่นตามมาตรา 11 (5) การช่วยเหลือผู้สูงอายุซึ่งได้รับอันตรายจากการถูกทารุณกรรมหรือถูกแสวงหาผลประโยชน์โดยมิชอบด้วยกฎหมายหรือถูกทอดทิ้ง และการให้คำแนะนำปรึกษาดำเนินการในการแก้ไขปัญหาครอบครัวตามมาตรา 11 (8) (9) การสนับสนุนจัดที่พักอาศัย อาหาร และเครื่องนุ่งห่มตามมาตรา 11 (10) และการสงเคราะห์การจัดการศพตามประเพณี ตามมาตรา 11 (12)

3. กระทรวงวัฒนธรรม เรื่องการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกด้านพิพิธภัณฑ์ โบราณสถาน หอจดหมายเหตุฯ และการจัดกิจกรรมด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ตามมาตรา 11 (13)

4. กระทรวงคมนาคม เรื่องการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยแก่ผู้สูงอายุในในอาคารสถานที่หรือยานพาหนะ และการช่วยเหลือค่าโดยสารตามความเหมาะสม ตามมาตรา 11 (5) (6) โดยการรถไฟแห่งประเทศไทย ได้มีคำสั่งให้ลดค่าโดยสารยานพาหนะ ตามช่วงเวลาที่กำหนด (มิถุนายน-กันยายน) การบินไทยลดหย่อนค่าโดยสารแก่ผู้สูงอายุ 15% และรถไฟใต้ดินลดหย่อนค่าโดยสารครึ่งราคา

5. กระทรวงยุติธรรม เรื่องการให้คำแนะนำ ปรึกษา ดำเนินการอื่นที่เกี่ยวข้องในทางคดีสำหรับผู้สูงอายุตามมาตรา 11 (9)

6. กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เรื่องการกำหนดให้หน่วยงานของรัฐยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ของรัฐ ตามมาตรา 11 (7) โดย กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช ยกเว้นค่าเข้าชมอุทยานแห่งชาติทุกแห่ง

7. กระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง การส่งเสริมและสนับสนุนผู้สูงอายุในการศึกษาและข้อมูลข่าวสารที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิต ตามมาตรา 11 (2)

8. กระทรวงแรงงาน เรื่อง การสนับสนุนผู้สูงอายุในการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสมตามมาตรา 11 (3)

9. กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา เรื่องการส่งเสริมและการสนับสนุนผู้สูงอายุในการจัดบริการเพื่ออำนวยความสะดวกสถานที่ท่องเที่ยวและการจัดกิจกรรมกีฬาและนันทนาการ ตามมาตรา 11 (13)

10. กระทรวงมหาดไทย ออกระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการจ่ายเงินสงเคราะห์เพื่อการยังชีพแก่ผู้สูงอายุที่ยากจน และด้อยโอกาสทั่วประเทศผ่านองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีเนื้อหาโดยตรงเกี่ยวกับ เรื่องการสงเคราะห์เบี้ยยังชีพตามความจำเป็นอย่างทั่วถึง และเป็นธรรม ตามมาตรา 11 (11) และออกกฎกระทรวง กำหนดสิ่งอำนวยความสะดวกในอาคารสำหรับผู้พิการหรือทุพพลภาพและคนชราที่มีเนื้อหา เรื่องการอำนวยความสะดวกและความปลอดภัยโดยตรงแก่ผู้สูงอายุในอาคาร สถานที่ ตามมาตรา 11 (5)

11. กระทรวงการคลัง ได้ออกประกาศกระทรวงกำหนดให้กองทุนผู้สูงอายุเป็นองค์การตามพระราชกฤษฎีกาออกตามความในประมวลรัษฎากร ว่าด้วยการยกเว้นภาษีมูลค่าเพิ่ม รวมทั้งมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลรัษฎากร พ.ศ. 2548 ซึ่งมีสาระในการกำหนดให้ผู้อุปการะเลี้ยงดูบุพการีซึ่งเป็นผู้สูงอายุที่ไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพ มีสิทธิได้รับการหักลดหย่อนภาษี คนละ 30,000 บาท สำหรับบิดามารดา ที่มีอายุหกสิบปีขึ้นไป ตามความในมาตรา 17

เป็นที่น่าสังเกตว่ากฎหมายดังกล่าว ได้กำหนดสิทธิประโยชน์ทางด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสังคมไว้บางประเภท และบางด้าน การให้บริการตามสิทธิของผู้สูงอายุ จึงมีข้อจำกัดทั้งชนิด รูปแบบ/ประเภทของบริการ การเข้าถึงและความครอบคลุมของบริการ ซึ่งสมควรให้มีการขยายความครอบคลุมให้มากขึ้น